

UDK 902

ISSN 0350-0179 (print)
ISSN 2545-4358 (online)

BALCANOSLAVICA

47

2018

vol. 47

Issue 1

UDK 902

ISSN 0350-0179 (печатено)

ISSN 2545-4358 (електронски)

BALCANOSLAVICA

47

2018

Главен уредник и редактор:
Ели ЛУЧЕСКА

Членови на редакција:
Виолета КРСТЕСКА, Владимир КАРАЏОСКИ,
Бранислав РИСТЕСКИ, Атанас АТАНАСОСКИ,
Звонко ДИМОСКИ, Орданче ПЕТРОВ,
Христијан ТАЛЕВСКИ

Издавач:
ЈНУ Институт за старословенска култура - Прилеп

Уреднички одбор:

Ели ЛУЧЕСКА (Прилеп)
Андреј ПЛЕТЕРСКИ (Љубљана)
Данијела БИРТ КАТИЌ (Задар)
Виолета КРСТЕСКА (Прилеп)
Богуслав ЖЕЛИЊСКИ (Познањ)
Иванка ГЕРГОВА (Софија)
Роберт МИХАЈЛОВСКИ (Мелбурн)

Технички уредник:
Орданче ПЕТРОВ

Секретар:
Христијан ТАЛЕВСКИ

Лектор на македонски јазик:
Виолета КРСТЕСКА

Компјутерска обработка:
Орданче ПЕТРОВ

Печати:
ГРАФОПРОМ - Битола

Тираж
200

ЈНУ Институт за старословенска култура - Прилеп
ул. Кичевско Цаде, бб. 7500 Прилеп, Р Македонија
balcanoslavica@isk.edu.mk
balcanoslavica.mk

Изданието е финансиски помогнато од
Министерството за образование и наука на Република Македонија

UDK 902

ISSN 0350-0179 (print)
ISSN 2545-4358 (online)

BALCANOSLAVICA

47

2018

Editor-in-Chief:
Eli Lučeska

Editorial committee:
Violeta KRSTESKA, Vladimir KARADŽOSKI,
Branislav RISTESKI, Atanas ATANASOSKI,
Zvonko DIMOSKI, Ordanče PETROV
Hristijan TALEVSKI

Publisher:
PRI Institute of old slavic culture - Prilep

International editorial committee:

Eli LUČESKA (Prilep)
Andrej PLETERSKI (Ljubljana)
Danijela BIRT KATIĆ (Zadar)
Violeta KRSTESKA (Prilep)
Boguslaw ŻELINSKI (Poznań)
Ivanka GERGOVA (Sofia)
Robert MIHAJLOVSKI (Melbourne)

Techniocal editor:
Ordanče PETROV

Secretary:
Hristijan TALEVSKI

Macedonian proofreading:
Violeta KRSTESKA

Computer layout:
Ordanče PETROV

Print:
GRAFOPROM - Bitola

Copies:
200

Institute of Old Slavic Culture - Prilep
adress: Kichevsko Dzade, bb. 7500 Peilep, Republic of Macedonia
balcanoslavica@isk.edu.mk
balcanoslavica.mk

This publication is financially supported by
the Ministry of Education and Science of Republic of Macedonia

Трудовите содржани во овој број на *Balcanoslavica* се резултат на четвртиот заеднички научен собир на тема „Процеси на културна интерференција: Балканот помеѓу истокот и западот“, организиран од Институтот за старословенска култура – Прилеп и Институтот за класична и словенска филологија при Ун. „Адам Мицкјевиќ“, Познањ во преродбенскиот манастир Св. Ѓорѓи, Неготино од 10 до 12 септември 2017 г.

Собирот успешно ги реализира и интегрира тридневните сесии во кои беа презентирани различни тематички од поголем број научни дисциплини на хуманистиката проследени со плодни дискусии каде што приматот беше ставен на посредувањето со културната традиција како основното аксиоматско начело што го поврзува епохалниот од на историските настани, општествено-економските односи, архитектурата, уметноста, книжевноста, литературата, религијата, митологијата. Притоа се отворија нови согледби, но и се надоградија досегашните сознанија за сè она што се создавало во областа на културата на балканската почва од страна на народите и етносите кои се составен дел од неговата многувековна историја и генеза.

Во оваа насока содржините на списанието го продлбочуваат широкиот опсег на културата сфатена како органска синтеза на духовните и материјалните вредности, како севкупност на сите творечки достигнувања од областа на јазикот и писмото, религијата и фолклорот, градителството и уметноста, со што уште еднаш го потврдуваат фактот дека Балканот ѝ дал на светската цивилизација многу капитални придонеси почнувајќи од праисторијата, антиката, средновековието, т.н. османлиски период, преродбата па сè до денес, периоди кои се карактеризираат со свој сопствен дух – рационален и ирационален, религиски и атеистички, со своја сопствена креативна генијалност – разумна и надсетилна, филозофска и интуитивна, со свое сопствено искуство – цивилизациско и антрополошко, морално и етично. Поконкретно кажано во трудовите се поставуваат и засегнуваат повеќе прашања поврзани со манифестациите на општествената интеракција во источно-медитеранскиот ареал и рефлексивната врз материјалната култура и античките култови и верувања на балканските простори, балканските религиозни традиции и културните модели: светителите, светите места, иконите, светите реликви и обичајните практики, иконографските модели и сликарските решенија во сакралната уметност на Балканот, потоа фолклорот, обредите, митот, миграциите и идентитетите и нивното влијание врз градењето на културната политика и пракса, како и континуитетот и промените на јазикот, неговата динамика и етно-социо-лингвистичките согледувања на истиот.

Од редакцијата

СОДРЖИНА - CONTENT

		ПРИЛОЗИ / ARTICLES
Дафина ГЕРАСИМОВСКА	11-23	ИСТОЧНИ И ЗАПАДНИ ВЛИЈАНИЈА ВРЗ СТАНБЕНАТА АРХИТЕКТУРА ВО РИМСКИОТ ПЕРИОД ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
Христијан ТАЛЕВСКИ	25-43	РАНРИМСКОТО НАСЛЕДСТВО И ПОТЕНЦИЈАЛНИТЕ ВЛИЈАНИЈА ВРЗ СТАНБЕНАТА И САКРАЛНАТА АРХИТЕКТУРА ВО ДОЦНОРИМСКИТЕ УРБАНИ СРЕДИНИ НА ТЕРИТОРИЈАТА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
Бошко АНГЕЛОВСКИ		
Давча СПАСОВА	45-54	АРХЕОЛОШКИОТ ЛОКАЛИТЕТ „ДРМА“ - БАДЕР И ПРОБЛЕМОТ НА УБИКАЦИЈА НА БАДЕРИЈАНА
Јехона СПАХИУ	55-76	РАЗВОЈНИОТ ПАТ НА ПРЕТСТАВИТЕ НА СВЕТИ МЕРКУРИЈ ПРЕКУ ПРИМЕРИТЕ ОД Р МАКЕДОНИЈА
Иванка ГЕРГОВА	77-88	СКОПСКАТА БОГОРОДИЦА ТРОЕРУЧИЦА
Ивона ПАНЦАК-ПИНЕВА	89-103	“ТИ, КОЈ НЕКОГАШ БЕШЕ ДАЛЕКУ, СЕГА ГЛЕДАШ ОДБЛИЗУ”: ЦИКЛУСОТ ХРИСЛОВИ ДЕЛА И ПОУКИ ВО СВЕТИ ДИМИТРИЈА – МАРКОВ МАНАСТИР
Дарина БОЈКИНА	105-118	ДВЕ МОЩЕХРАНИТЕЛНИЦИ ОД ТРОЈНСКИОТ МАНАСТИР ВО БЪЛГАРИЈА
Ели ЛУЧЕСКА	119-127	ЧУДОТВОРНОСТА НА МАНАСТИРОТ СВ. МАРЕНА ВО НЕПОСРЕДНА БЛИЗИНА НА С. Л’НГА, НА ПЛАНИНАТА МОКРА НАД ПОДГРАДЕЦ, Р АЛБАНИЈА
Зоранчо МАЛИНОВ		
Велика СТОЈКОВА		
СЕРАФИМОВСКА	129-140	ОБРЕДНОСТА НА ГУРГОВДЕН (HIDIRELLEZ) КАКО МОСТ И ЈАЗ ПОМЕГУ БАЛКАНСКИТЕ НАРОДИ
Весна ПЕТРЕСКА	141-154	ПРЕДЕЊЕТО И ПРЕДИЛКИТЕ ВО БАЛКАНСКИТЕ НАРОДНИ КУЛТУРИ И НЕКОИ ПАРАЛЕЛИ СО ЕВРОПСКИТЕ КУЛТУРИ
Владимир КАРАЏОСКИ	155-165	УЛОГАТА НА ВОДАТА ВО МАКЕДОНСКИТЕ НАРОДНИ ВЕРУВАЊА И ОБРЕДИ
Владимир БОЦЕВ	167-181	ОБРЕДОТ КУРБАН КАЈ МАКЕДОНЦИТЕ И ВЛИЈАНИЕТО НА ХРИСТИЈАНСТВОТО И МАКЕДОНСКАТА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВА – ОХРИДСКА АРХИЕПИСКОПИЈА ВРЗ НЕГОВАТА АКТУЕЛНА СОСТОЈБА

Виктор ТРАЈАНОВСКИ	183-194	ДЕРВИШКИОТ РЕД БЕКТАШИ ВО МАКЕДОНИЈА карактеристики и современа состојба
Марија ЧИЧЕВА-АЛЕКСИЌ	195-204	ЗА СЕМАНТИЧКАТА ПРОМЕНА НА ГРЧКАТА ЛЕКСЕМА ΚΛῆΣΙΣ „ПОВИКУВАЊЕ, ПОВИК, ЗВАЊЕ“ ВО НОВИОТ ЗАВЕТ И ЗА ЗНАЧЕЊЕТО НА НЕГОВИТЕ ПРЕВОДНИ ЕКВИВАЛЕНТИ НА ИСТОКОТ И НА ЗАПАДОТ
Виолета КРСТЕСКА	205-208	ИНТЕРНАЦИОНАЛНАТА ЛЕКСИКА КАКО СИНТЕЗА ПОМЕЃУ ИСТОКОТ И ЗАПАДОТ, ВО “РЕЧНИКОТ НА ЈАНАКИ СТРЕЗОВ, ВТОРА ПОЛОВИНА НА 19 ВЕК”
Ана SAMARDŽIĆ	208-221	PRIOLOG PROUČAVANJU SEMANTIKE GLAGOLA ČULNE PERCEPCIJE U ARUMUNSKOM JEZIKU
Васил ГОРГИЕВ-ЛИКИН	223-241	СВЕДОШТВО ОД НИКОЛА ХЕРЦИГОЊА ЗА НАЦИОНАЛНАТА АСИМИЛАЦИЈА НА МАКЕДОНЦИТЕ МЕЃУ ДВЕТЕ СВЕТСКИ ВОЈНИ
Мери СТОЈАНОВА	243-250	BUILDING AND RE-BUILDING OF BALKAN NATIONAL IDENTITIES IN THE LIGHT OF INDIVIDUAL NATIONAL POLICIES
		ИЗВЕШТАИ / REPORTS
Гоце НАУМОВ	253-285	ИСТРАЖУВАЊЕ НА ЛОКАЛИТЕТОТ ВРБЈАНСКА ЧУКА ВО 2017 ГОДИНА
		ПРИКАЗИ И РЕЦЕНЗИИ / BOOK REVIEWS
Лилјана МАКАРИЈОСКА	289-293	ЗНАЧАЕН ПРИЛОГ ЗА АФИРМАЦИЈАТА НА СРЕДНОВЕКОВНОТО РАКОПИСНО НАСЛЕДСТВО Ѓорѓи Поп-Атанасов, <i>Словенски ракописи од Македонија во сѝрански ракописни збирки X – XIX век</i> , Македонска академија на науките и уметностите, Скопје 2017, 457 с.

Приказ
**ЗНАЧАЕН ПРИЛОГ ЗА АФИРМАЦИЈАТА НА СРЕДНОВЕКОВНОТО
РАКОПИСНО НАСЛЕДСТВО**

Ѓорѓи Поп-Атанасов, *Словенски ракописи од Македонија во странски ракописни збирки X – XIX век*, Македонска академија на науките и уметностите, Скопје 2017, 457 с.

Лилјана МАКАРИЈОСКА	стручен труд
Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“ – Скопје, УКИМ	прифатен: 30.06.2018
makarijoska@yahoo.com	УДК 091 : 003.349(497.7:100)“09/18“(049.3)

Во рамки на одбележувањето на 50-годишнината на Македонската академија на науките и уметностите, издавачката дејност на Академијата се збогати со мошне значајно издание посветено на македонското ракописно наследство под наслов „Словенски ракописи од Македонија во странски ракописни збирки X – XIX век“ од акад. Ѓорѓи Поп-Атанасов.

Научниот интерес на акад. Поп-Атанасов е насочен кон истражувања во врска со кирилometодиевскиот превод на Библијата и ширењето на одделните библски книги во македонската писмена традиција; односот на старословенскиот библски превод со глаголската писмена традиција во Македонија, а се задржува и на одделни периоди од македонската средновековна писменост и тоа во повеќе средновековни културни средини. Акад. Поп-Атанасов е неуморен афирматор и долгогодишен истражувач на средновековната македонска литература, автор на голем број трудови за средновековните книжевно-духовни школи и манастирски книжевни центри, за одделни творци, пишувачи, монаси и свештеници, кои преку црковната книжнина ја ширеле духовната просвета меѓу православно македонско население, но особено на оние чија дејност е поврзана со Слепченскиот и Кратовскиот црковно-книжевен центар. Неговите трудови од областа на црковната химнологија и хеортологија се посветени на словенскиот превод на октоихот и неговото место во македонската писмена традиција.

Сознанијата од својата научноистражувачка работа акад. Поп-Атанасов ги има објавено во 20-ина книги, меѓу кои: „Ракописни текстови на македонски народен говор“ (1985), „Речник на старата македонска литература“ (1989); „Кичевскиот октоих, македонски книжевен споменик од XIII век (2000), „Палеографски албум, I, Словенски ракописи во Македонија XIII – XVIII век“ (2000), „Македонска книжевна традиција“ (2001), „Палеографски албум II, Словенски ракописи од Македонија во странски ракописни збирки X – XIV век (2003), „Средновековна македонска химнографија IX–XIII век (2007), „Старословенски кирилometодиевски извори“ (2011), „Македонската глаголица“ (2015) и др., во коавторство:

„Скрипторски центри во средновековна Македонија“ (1997), „Творци на средновековната македонска книжевност“ (2004) и др. Тој е приредувач на „Избрани дела“ на акад. Владимир Мошин во 10 томови (2002–2013) и на „Црковната поезија на св. Климент Охридски“ (2008). Поп-Атанасов се осврнува на многу поими од областа на библиската теологија и македонската литургиска книжевност и тоа во трудовите: „Речник на старата македонска литература“, „Македонскиот историски речник“, „Книжевно-теорискиот поимник“ и во „Македонската енциклопедија“.

Во најновата книга на акад. Поп-Атанасов се содржани: Воведни зборови (5–13), Глаголички ракописи (25–38), Кирилични ракописи X–XIX век (39–418), Недатирани ракописи (419), како и индексите: Индекс на институции каде што се чуваат ракописите (421–423), Индекс на ракописи со посебно име (424–426), Индекс на лични имиња (427–437), Индекс на топоними (438–442), Индекс на цркви и манастири (443–445), Предметен индекс (446–454).

Во македонските средновековни цркви и манастири се одвивала жива преписувачка и преведувачка дејност, па тие се претвориле во културни жаришта со богати фондови од словенски пергаментни ракописи, меѓутоа за жал од тоа богато културно наследство нам ни останало само малку, зашто поголемиот дел бил уништен во текот на вековите или отуѓен и изнесен надвор од Македонија. Повеќе ракописни збирки денес се чуваат во наши црковни и државни установи и се претпоставува дека има околу стотина целосно или делумно зачувани ракописи, претежно од средината на XIV до почетокот на XVII век.

Акад. Поп-Атанасов во воведот го истакнува македонското ракописно наследство како основа за палеославистички проучувања и неопходен изворен материјал за секој труд од областа на словенската писмена традиција. Мошне рано македонските ракописни книги го привлечле вниманието на странските истражувачи и колекционери, а меѓу првите кои пројавиле интерес за македонското ракописно наследство бил хрватскиот културен деец и австриски дипломат Антун Михановиќ, кој посетил повеќе македонски цркви и манастири, меѓу кои и Лесновскиот манастир, па во неговата збирка која е дел од Архивот на ХАЗУ дури десетина ракописи имаат лесновско потекло.

Во четириесеттите години на XIX век и рускиот палеославист и колекционер посетил повеќе македонски манастири како на пр. Слепченскиот манастир „Св. Јован Крстител“, манастирот „Успение Богородично“ – Трескавец и др. Денес основниот дел од неговата збирка со македонски ракописи се чува во државните библиотеки во Москва и Одеса, а меѓу ракописите се на пр. Охридскиот апостол, Григоровичевиот паримејник и др. Слепченскиот манастир, познат по богатиот фонд ракописни книги, го посетил архимандритот Антонин Капустин, како и Буковскиот и Трескавечкиот манастир во кој регистрирал петнаесетина ракописи.

Јордан Иванов, за време на својот престој во Македонија, формирал збирка од 39 ракописни книги, кои подоцна од Универзитетот во Софија, во 1943 год. ги предал во библиотеката на БАН, во која се наоѓаат уште други 25 ракописи од македонско потекло со библиска и литургиска содржина, коишто го привлекувале и натаму го привлекуваат вниманието на палеославистите.

Рускиот научник Александар Гилфердинг за време на своето второ истражувачко патување низ Балканот, во 1868 год. посетил повеќе цркви и манастири во Македонија, на пр. Лешочкиот манастир, Марковиот манастир, Карпинскиот, Лесновскиот и др. за коишто имал сознанија дека располагаат со богати ракописни збирки, и однел во Русија старословенски ракописи со интересни записи за пишувачите. Поп-Атанасов истакнува

дека според проценките на некои истражувачи македонската колекција од збирката на Гилфердинг има над 150 ракописи (целосни кодекси или фрагменти). Делови од Гилфердинговата колекција има во Државниот историски музеј во Москва, во Рускиот државен архив за древни акти, во Руската државна библиотека во Москва и во Руската национална библиотека во С.Петербург.

За време на својот престој во Македонија (1850–1877) Стефан Верковиќ, посетувајќи ги македонските цркви и манастири откупувал или добивал како подарок старословенски и византиско-грчки ракописи и успеал да создаде збирка од 100-ина ракописи, а делови од неа подоцна се наоѓаат главно во белградската Народна библиотека, во Архивот на југословенската академија на науките и уметностите во Загреб и во државната Јавна библиотека во С.Петербург. Српскиот колекционер Стеван Димитриевиќ, ракописите што ги собрал кон крајот на 19 век и почетокот на XX век во скопскиот регион, ги подарил на белградската Народна библиотека.

Во почетокот на XX век во Македонија престојувале српските колекционери Сима Томиќ и Светозар Томиќ, кои пројавувале интерес за ракописното книжевно наследство, собирале старословенски ракописи, а три од пронајдените (апостол, октоих и псалтир) продале на Државниот историски музеј во Москва.

Активни колекционери на македонски ракописни книги биле и македонските преродбени дејци: Кирил Пејчиновиќ, Димитар Миладинов и Јордан Хаџиконстантинов-Џинот, кој имал богата ракописна збирка со 76 стари ракописи. Пејчиновиќ создал богата ракописна збирка во Марковиот манастир, пренесена во Лешочкиот манастир „Св. Атанасиј“, па дел од овие ракописи, земени од А. Гилфердинг, во 1868 биле однесени во Русија, а повеќето од збирката биле преместени во Белград. За разлика од Пејчиновиќ, Миладинов и Џинот собраните ракописи од македонските цркви и манастири ги испраќале во црковни и световни институции надвор од Македонија – Миладинов во цариградската егзархиска црква „Св. Стефан“ и на Српското научно друштво во Белград, а Џинот ги продавал на белградската Народна библиотека и Српското научно друштво.

Поп-Атанасов посочува дека во периодот пред балканските војни со колекционерска дејност се занимавале Македонците: Васил Икономов од Лазарополе, Јанош Алексиев, Г.П.Бојаџиев, Георги Владикоецов и Димитар Матов од Велес, Лазар Дума од Битола, Никола Поп-Стефанов од Кичево, Ефтим Спространов од Охрид, Атанасие Петров од Скопје, а најобемни збирки имале Алексиев кој 26 ракописи му понудил за откуп на Министерството за просвета во Белград, како и Икономов кои ѝ продал на софиската Народна библиотека 21 ракопис.

Повеќе ракописи биле изнесувани од Македонија за време на балканските војни и Првата светска војна. На пр. во 1913 српските воени власти ги однеле последните ракописи од богатата збирка на Лесновскиот манастир: 30 кодекси и 10 ракописни фрагменти, кои биле однесени во Семинарот за српски јазик при Универзитетот во Белград, а подоцна во белградската Универзитетска библиотека, каде што се наоѓаат и денес.

За време на Првата светска војна скопскиот егзархиски митрополит Неофит однел 30 македонски ракописи од библиотеката на Скопската митрополија како и од други цркви и манастири, а во 1923 му ги подарил на Црковниот музеј при Светиот синод на Бугарската православна црква.

Во т.н. Груиќева збирка со вкупно 293 ракописни книги, спаѓаат и македонските ракописи од скопскиот музеј кои Радослав Груиќ, директор на Музејот на Јужна Србија

во Скопје, во периодот меѓу двете светски војни, ги собрал од црквите и манастирите од Македонија или му биле подарувани во музејот, па подоцна ги подарил на Српската православна црква во Белград, каде што се наоѓаат и денес.

Во книгата се евидентирани вкупно 813 ракописи, од кои 16 во делот Глаголички ракописи: Асеманово евангелие, Зографско евангелие, Мариинско евангелие, Синајски псалтир, Синајски евхологиј, Клоцов зборник, Охридски глаголички листови, Македонски глаголички листови, Синајски мисал, Псалтир на Димитар Олтарник, Бојански, Синајски Зографски, Лантов и Хлудовски палимпсест, Синајски мал минеј, и 797 во делот Кирилични ракописи (подредени според векови X: Зографски листови, Ватикански палимпсест, Ресенски фрагмент од триод, Македонски кириличен лист, Листови на Ундолски, Супрасалски зборник, Хилендарски листови, Савина книга, Новгородски (купријановски) листови, X – XI век: Битолски листови, Фрагмент од посен триод, XI век: Драготински палимпсест, Добромирово евангелие, Слепченски апостол, XI – XII век: Битолски триод, Охридски апостол, XII век: Григоровичев паримејник, Кустендилски палимпсест, Аргиров триод, Драготински апостол, Струмички октоих, Бојанско евангелие, Зографски апостол итн. до XIX век) и тоа со основни податоци за ракописите, писмото, правописните особености, содржината на ракописот, орнаментиката, повезот, записите, податоци за потеклото и местото на чување на ракописот и секако преглед на литературата за ракописот.

Според Индексот на институции каде што се чуваат ракописите, можеме да заклучиме дека најмногу, дури 177 ракописи се чуваат во Народната библиотека „Св. Кирил и Методиј“ во Софија, 139 во Народната библиотека во Белград, 69 во Државниот историски музеј во Москва, 65 во Универзитетската библиотека „Светозар Марковиќ“ во Белград, 59 во Руската Национална библиотека во Санкт Петербург, 43 во Црковниот историско-архивен институт во Софија, 39 во Бугарската академија на науките, 35 во Хрватската академија на науките и уметностите, 35 во Народната библиотека на Србија во Белград, 20 во Зографскиот манастир итн.

На пр. од збирката во ХАЗУ се евидентирани ракописи кои се веќе издадени или го привлекуваат вниманието на истражувачите на црковнословенската писменост, од XIII век: Македонско евангелие на поп Јован, Загрепски македонски триод, Радомирово евангелие, Вранешнички апостол, Иловичка крмчија, Битолски избран октоих, Михановиќев октоих, од XIII – XIV век: Лесновско (Калиниково) евангелие, Богданово евангелие, Радичев апостол, од XIV век: Битолски служебник, Требник со номоканон, Михановиќев апостол, Чети минеј за декември-август, Чети минеј за септември-ноември, Македонско евангелие, од XIV – XV век: Минеј за јануари, Октоих, од XV век: Жеглиговски зборник, од XVI век: Служебник со апостоли и евангелија, Октоих со акатист и молитви, Догматики паноплија, Житошко евангелие, Лесновски пролог, Лесновско евангелие, Цветен триод, Минеј за декември.

Во збирката од Бугарската академија на науките се евидентирани на пр.: Ресенски фрагмент од триод, Битолски триод, Кустендилски триод, Слоештички патерик, Паренезис на Св. Ефрем Сирски, Велешки зборник, Слово на Григориј Богослов, Дамјанов пролог, Евстратиев Пентикостар и др.

Во Индексот на ракописи со посебно име се евидентирани вкупно 191 ракопис, а броевите во Индексот го означуваат редниот број на ракописите во ова издание. Дел од нив веќе имаат посебни издања (Берлински зборник, Битолски триод, Вранешнички апостол, Григоровичев паримејник, Дечански псалтир, Загрепски триод, Македонско евангелие на поп Јован, Орбелски триод, Радомиров псалтир, Радомирово евангелие, Струмички апостол и др.), други биле предмет на лингвистичка анализа или биле предмет на компаративни

истражувања од книжевен или лингвистички аспект. Врз основа на Индексот на ракописи со посебно име може да се проследи поврзаноста на ракописите со одделни културни средишта, односно книжевни центри кои се дел од нивното именување, на пр.: Лесновски Ковачиќев пролог, Лесновски минеј, Лесновски паренезис, Лесновски поменик, Лесновско (Калиниково) евангелие; Слепченски апостол, Слепченски зборник, Слепченски патерик, Слепченски поменик, Слепченски фрагмент од триод, Слепченско евангелие итн.

Според Индексот на цркви и манастири можеме да заклучиме дека значаен дел од ракописите се поврзува со дејноста и ракописниот фонд на: Лесновскиот манастир, Карпинскиот манастир „Св. Богородица“, Осоговскиот манастир, Слепченскиот манастир „Св. Јован Крстител“, Марковиот манастир, Полошкиот манастир „Св. Ѓорѓи“ и др.

Евидентна е и потребата од палеографски албум во кој ќе бидат претставени македонските средновековни ракописи. Во палеографскиот албум на проф. Мошин, издаден во Скопје во далечната 1966 год., меѓу ракописите од јужнословенско потекло на мал простор се претставени и македонските ракописи, а во трудот „Палеографски албум I“ од Поп-Атанасов е направен избор на репродукции од 92 ракописни книги од XIII – XVIII век, што се чуваат во Македонија и кои биле достапни за обработка.

Палеографскиот албум на македонските ракописи што се чуваат во странските ракописни збирки, на чија подготовка акад. Поп-Атанасов континуирано е ангажиран, ќе овозможи споредбени проучувања на словенските ракописи од македонско потекло, идентификација на одделни фрагменти од ракописите, како и решавање на одделни проблеми за развојот на македонското кирилско писмо.

Несомнена е потребата од континуирано, организирано прибирање, евидентирање и презентирање на богатото македонско ракописно наследство, преку издавање и претставување на црковнословенските ракописи од македонско потекло, кои поради својата архаичност, разнородната содржина и јазичните особености, се од особено значење за историјата на македонската писменост, но и пошироко за славистичката наука.

Изданието „Словенски ракописи од Македонија во странски ракописни збирки X – XIX век“ од акад. Ѓорѓи Поп-Атанасов несомнено претставува значаен прилог, основа за палеославистички проучувања и неопходен изворен материјал за секој труд од областа на словенската писмена традиција, за споредбени проучувања на словенските ракописи од македонско потекло, за идентификација на одделни ракописни фрагменти, како и за решавање на одделни проблеми поврзани со развојот на богатата македонска средновековна писменост.

